

Nd.

134. Frumvarp til laga

[91. mál]

um kristfjárjarðir og jarðir í fátækraeign.

(Lagt fyrir Alþingi á 73. löggjafarþingi, 1953.)

1. gr.

Kristfjárjarðir og jarðir í fátækraeign, sem seldar hafa verið fyrir 31. des. 1952, teljast ekki lengur kristfjárjarðir eða jarðir í fátækraeign.

2. gr.

Unsþjón og umráð með kristfjárjörðum og jörðum í fátækraeign hafa sveitarstjórnir hver í sínu sveitarfélagi. Skulu þær byggja jarðir þessar samkvæmt ábúðarlögum. Byggingarbréf fyrir þessum jörðum skal senda félagsmálaráðuneytinu til staðfestingar.

Eftirgjald eftir kristfjárjarðir og jarðir í fátækraeign skal renna í viðkomandi sveitarsjóð.

3. gr.

Sveitarstjórn er óheimilt að selja kristfjárjarðir eða jarðir í fátækraeign. Heimilt skal ráðherra að leyfa sveitarstjórn sölu slíkra jarða, þegar alveg sérstakar ástæður eru fyrir hendi. Heimilt skal sveitarstjórn að veðsetja þessar jarðir fyrir lánnum til hýsingar, ræktunarframkvæmda og annarra mannvirkja, enda samþykki ráðherra veðsetninguna. Ef um sölu er að ræða, skal ávaxta kaupverðið í banka, sparisjóði eða í ríkistryggðum skuldabréfum. Félagsmálaráðuneytið skal annast ávöxtun kaupverðsins. Árlegir vextir af kaupverðinu renna í viðkomandi sveitarsjóð.

4. gr.

Heimilt skal sveitarstjórn að ákveða, að sérstakur styrkþegi eða styrkþegar sveitarinnar skuli njóta eftirgjalds eða vaxta, samkvæmt 2. og 3. gr., og skal sá styrkur þá ekki vera endurkræfur.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Árið 1950 var á Alþingi samþykkt svo hljóðandi þingsályktun:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta fram fara athugun á eignar- og umráðarétti yfir kristfjárjörðum og öðrum eignum, er líkt stendur á um, og gefa Alþingi skýrslu um niðurstöðu þeirrar athugunar svo fljótt sem verða má.“

Félagsmálaráðuneytinu var send ályktun þessi og því falið að hlutast til um framkvæmd athugunarinnar. Skýrsla um niðurstöðu þeirrar athugunar var send síðasta Alþingi sem greinargerð félagsmálaráðuneytisins um kristfjárjarðir og aðrar sambærilegar eignir. Í beinu framhaldi af þessum aðgerðum er frumvarp þetta flutt.

Um alllangt skeið hafa verið nokkur brögð að því, að kristfjárjarðir og jarðir í fátækraeign hafa verið seldar. Í flestum tilvikum eru sölur þessar áreiðanlega véfengjanlegar. Þar eð riftun á þessum sölum, sem sumar hverjar hafa farið fram fyrir mörgum áratugum, mundi valda mikilli röskun og málavafstri, er svo ráð fyrir gert í 1. gr. frumvarpsins, að sölur þessar verði látnar standa, óriftar. Eignir þessar, sem seldar hafa verið fyrir síðustu áramót, eru því ekki lengur kristfjárjarðir eða jarðir í fátækraeign, skv. 1. gr.

Gjafabréf fyrir jörðum þessum eru nú flest glötuð, en yfirleitt má telja það sam- eiginlegt öllum þessum eignum, að jarðirnar voru afhentar fyrir fullt og allt með þeirri ævarandi kvöð, að ábúandi skyldi framfæra einhvern ómaga eða gjalda eftir- gjaldið fyrir jörðina til framfærslu fátækra. Nú á tímum mun það vart lengur þekk- ast, að ómögum eða öðrum styrkþegum sé ráðstafað til framfærslu á einstökum heimilum. Framfærslan hvílir nú að mestu leyti á sveitarfélögunum, sem venjuleg- ast greiða viðkomandi þurfamönnum styrk eftir þörfum eða koma þeim fyrir til dvalar á hælum, eftir því sem við á og hægt er. Nú er það því oftast ókleift með öllu að fullnægja kvöð gefandans bókstaflega. Hinum upphaflega tilgangi hans, að styðja þá, sem vegna fátæktar eða umkomuleysis þurfa sérstakrar hjálpar, verður því naumast náð á þann hátt, sem til var ætlað. Hlutverkið, að framfæra þurfandi menn, er nú, eins og áður segir, lagt á sveitarfélögin. Eðlilegast virðist því, að arður jarða þeirra, sem hér um ræðir, verði látinn renna í sveitarsjóð þess sveitarfélags, sem annast framfærslu þess ómaga eða styrkþega, sem jörðinni var ætlað að sjá fyrir. Eðlilegast er þá einnig, að viðkomandi sveitarfélag annist umsjón og umráð jarðar- innar, en rétt þykir að ákveða, að byggingarbréf hljóti staðfestingu ráðuneytisins. Ákvæði 2. gr. frumvarpsins eru í samræmi við þenna skilning.

Með því að ekki þykir hjá því komizt, sbr. 1. gr. frumvarpsins, að viðurkenna þær sölur, sem fram hafa farið á kristfjárjörðum og jöðum í fátækraeign, virðist ekki ástæða til að hindra með öllu sölu þeirra eigna, sem enn eru taldar kristfjár- jarðir eða jarðir í fátækraeign. Þess vegna er lagt til í 3. gr. frumvarpsins, að ráð- herra sé heimilt að leyfa sveitarstjórn að selja, enda séu alveg sérstakar ástæður fyrir hendi. Næst tilgangi gefandans virðist það, að andvirðið verði ævarandi óskert en ávaxtað og árlegum vöxtum varið til framfærslu, svo sem ráð er fyrir gert í 3. gr.

Viðunandi hýsing jarðar nú á tímum mun vart framkvæmanleg nema með lán- töku og veðsetningu jarðarinnar. Er því gert ráð fyrir heimild til handa sveitarstjórn að veðsetja þessar jarðir, ef ráðherra samþykkir. Ef ekki væri heimild til þessa, mætti búast við því, að húsakostur jarðanna væri svo lélegur, að enginn ábúandi vildi við það una. Án veðsetningar mætti því gera ráð fyrir, að jarðirnar færu bráðlega í eyði.

Hinar einstöku greinar frumvarpsins þurfa eigi frekari skýringar. Í sambandi við 4. gr. má aðeins geta þess, að vel gæti farið á því að ráðstafa tekjum sveitar- sjóðs vegna eignanna eða andvirði þeirra til sérstakra styrkþega, sem af einhverjum ástæðum þættu öðrum fremur verðugir slíks styrks, enda væri styrkurinn þá eigi endurkræfur.

Að öðru leyti vísast til greinargerðar félagsmálaráðuneytisins um kristfjárjarðir og aðrar sambærilegar jarðir, sem út var gefin árið 1952.

Frumvarp þetta, ásamt athugasemdum, er samið af félagsmálaráðuneytinu, en prófessor Ólafur Lárusson hefur athugað frumvarpið og telur ekkert athugavert við, að það verði lögtekið.